

U DRUŠTVU KURTIZANE

SARA DUNANT

Prevela
Žermen Filipović
 Laguna

Naslov originala

Sarah Dunant

IN THE COMPANY OF THE COURTESAN

Copyright © Sarah Dunant, 2006

Translation Copyright © 2007 za srpsko izdanje, LAGUNA

U DRUŠTVU KURTIZANE

ISTORIJSKA BELEŠKA

Istorija Evrope u prvoj polovini šesnaestog stoleća priča je o političkim i religioznim prevratima. Poročnoj Katoličkoj crkvi, sa sedištem u Rimu, pretio je novonastali protestantizam, koji se rodio iz pobune Martina Lutera 1517. i brzo širio Nemačkom i po severu Evrope.

Italija je još uvek bila skup gradova država, izloženih unutrašnjim napadima i spoljnim pretnjama stranih naježdi, najviše iz Francuske i Španije, kojom je vladao car Svetog rimskog carstva Karlo Peti.

Najmoćniji italijanski gradovi bili su Rim i Venecija. S padanjem Firence, umetnost i kultura visoke renesanse sele se u Rim pod pokroviteljstvom papâ. U međuvremenu, Venecija, smeštena na obali Jadrana, i dalje je bila na vrhuncu uspeha. Republika, kojom je upravljala velika grupa plemićkih porodica, imala je izrazitu unutrašnju političku sigurnost, kosmopolitsko stanovništvo, kontrolu nad zapadnim Mediteranom i vrtoglavo bogatu privredu zasnovanu na spoljnoj trgovini; Venecija je bila ćup meda za trgovce, putnike i pustolove.

Priča koja je pred vama počinje u Rimu 1527.

Prvi deo

PRVO POGLAVLJE

Rim, 1527.

Moja gospa Fjameta Bjankini čupkala je obrve i grickala usne ne bi li se zarumenele kada se dogodilo nezamislivo. Vojska cara Svetog rimskog carstva napravila je rupu u zidu božjeg večnog grada kroz koju je navalila bujica poluizgladnelih, polusumanutih vojnika koji su na umu imali samo pljačku i uništavanje.

Italija je u to vreme bila živa šahovska tabla za težnje polovine Evrope. Pretnja ratom bila je redovna kao i žetva, savezništva sklopljena u zimu raspadala su se u proleće a bilo je mesta gde su žene svake druge godine nosile još jedno dete začeto s nekim vojnikom novog osvajača. U velikom i slavnom gradu Rimu malo smo se raznežili živeći pod zaštitom boga, ali nesigurnost tog doba bila je takva da je čak i najsvetiji od otaca sklapao nesveta savezništva, a papa čijim je venama kolala krv Medičija uvek je bio skloniji politici nego molitvi.

U poslednjih nekoliko dana pre nego što se užas dogodio, Rim još nije mogao da poveruje da mu se propast bliži. Glasine su kolale kao smradovi po ulicama. Kamenoresci koji su ojačavali gradske zidine pričali su o moćnoj španskoj vojsci, čije je

divljaštvo usavršeno na varvarima iz Novog sveta, pomognutoj kohortama nemačkih luterana raspaljenih sokovima opatica koje su napastvovali idući na jug. Pa ipak, kad je rimska odbrana koju je predvodio plemić Renco de Čeri marširala gradom tražeći dobrovoljce za barikade, isti ti krvožedni divovi postajali su polumrtvi ljudi koji marširaju na kolenima, s guzicama pri zemlji iz kojih rasipaju istrulelu hranu i loše vino koje su položali usput. Tada se pričalo da je neprijatelj toliko jadan da, čak i ako neprijateljski vojnici nađu snage da podignu puške, neće imati podršku artiljerije, a sa odvažnim Rimljanima na grudobranima možemo ih udaviti u svojoj mokraći i podsmehu dok pokušavaju da se popnu uz zidine. Radosti rata uvek više govore nego što se pokazuju; ipak, prilika da se bitka dobije mokraćom i razmetanjem bila je dovoljno privlačna nekolicini pustolova koji ništa nisu imali da izgube, uključujući i našeg konjušara, koji je otišao narednog popodneva.

Dva dana kasnije vojska je stigla na kapije a moja gospa me je poslala da ga vratim.

Uveče na ulicama, naš nepristojni, bučni grad zatvorio se poput školjke. Oni s dovoljno novca već su najmili sopstvenu vojsku, ostavljajući druge da prežive iza zaključanih vrata i prozorima na kojima su tu i tamo bile zakucane daske. Mada hodam sitnim korakom i iskrivljenih nogu, oduvek sam se u prostoru snalazio poput goluba pismoše, i, uprkos svim krivinama i skretanjima, odavno sam u glavi imao mapu Rima. Moja gospa je jednom zabavljala nekog klijenta, trgovačkog kapetana koji je pogrešno shvatio moju izobličenosť kao znak posebne božje milosti i obećao mi bogatstvo ako mu nađem put do Indije preko otvorenog mora. Ali ja od rođenja imam košmare u kojima me velika ptica podiže kandžama i baca u bespuće okeana pa sam se zbog toga, a i iz drugih razloga, uvek plašio vode.

Kad su se zidovi ukazali, nisam video ni izviđače ni stražare. Do sada nam oni nisu ni bili potrebni, jer su naša prostrana utvr-

đenja bila više namenjena uživanju starinara nego vojskovođa. Uzverao sam se uz jednu bočnu kulu i načas zastao da dođem do daha jer su mi butine bridele od savlađivanja stepenika dubokog gazišta. Duž kamenog hodnika grudobrana, dva oblička su bila nehajno naslonjena na zid. Iznad sebe, iznad njih, čuo sam potmuli talas ječanja nalik mrmljanju pastve na molitvi u crkvi. U tom trenutku radoznalost mi je nadjačala strah, pa se izvukoh uz nejednako i popucalo kamenje koliko god sam mogao dok nisam bio u stanju da pogledam preko vrha.

Ispod mene, dokle god pogled seže, pružala se velika mračna ravnica, po kojoj su svetlucale stotine treperavih sveća. Ječanje se valjalo kao spori vetar kroz noć, zvuk vojske koja se zajedno moli ili priča sama sa sobom u snu. Mislim da sam dotad čak potajno i verovao u mit o našoj nepobedivosti. Sad mi je postalo jasno kako su se Trojanci morali osećati dok su gledali niz svoje zidine i pred sobom videli ulogorene Grke, sa čijih je uglačanih štitova obećana osveta bleskala na mesečini. Strah mi je probadao želudac dok sam se nespretno spuštao na grudobran i u besu sam otišao da udarcem noge probudim zaspale stražare. Izbliza, njihove kapuljače postadoše monaška ogavlja, i razaznadoh dva mlada monaha, stara tek da znaju da sami vežu svoje uzice, lica bledih i usukanih. Potpuno sam se ispravio i spremio da se raspravim s prvim, unoseći mu se u lice. Otvorio je oči i povikao misleći da je neprijatelj prerano po njega poslao glavatog, nasmejanog đavola ravno iz pakla. Njegov strah uznemiri i njegovog druga. Stavio sam prst na usne i opet se osmehnuo. Ovog puta su obojica zacvilela. Uvek sam uživao u prepadanju sveštenih lica, ali sam u ovom trenutku poželeo da imaju više hrabrosti da mi se suprotstave. Gladni luteran bi ih rasekao bajonetom pre no što bi stigli da kažu *Dominus vobiscum*. Izbežumljeno su se prekrstili a kad sam ih ispitao mahnuli su mi prema kapiji kod San Spirita gde je, rekoše, odbrana bila jača. Jedina strategija koju sam usavršio u životu bila je da mi želudac bude pun, ali sam čak i ja znao da je San Spirito mesto na

kojem je grad najranjiviji, s vinogradima kardinala Armelinija koji dosežu do bedema i seljačkim kućama uzidanim u kame-
nje samog zida.

Naša vojska, onakva kakvu sam zatekao, zbila se u male grupe oko građevine. Dva privremena stražara pokušase da me zaustave, ali im rekoh da sam došao kako bih se pridružio borbi pa su se toliko smejali da su me pustili da prođem, a jedan mi je i pomogao zamahnuvši nogom koja mi je za milju promašila zadnjicu. U logoru je pola ljudstva bilo omamljeno strahom, a pola pićem. Nisam našao našeg konjušara, ali ono što sam video uverilo me da će i najmanja pukotina na ovom mestu Rim rastvoriti lako kao i žena noge zgodnom susedu.

Vrativši se kući, zatekoh gospodaricu budnu u spavaćoj sobi i ispričah joj šta sam video. Pažljivo me saslušala kao i uvek. Malo smo porazgovarali a onda, dok se na nas spuštala noć, začutasmo, i misli nam odlutaše od sadašnjeg života, ispunjenog toplinom bogatstva i sigurnosti, prema užasima budućnosti koje smo jedva i mogli da zamislimo.

Kad je napad stigao, s prvom svetlošću, već smo se dali na posao. Sluge sam probudio pre svanuća a moja gospa im je naložila da postave veliki sto u zlatnoj sobi, naređujući kuvaru da zakolje najdeblje svinje i počne da priprema gozbu kakva se obično sprema samo za kardinale ili bankare. Mada su se mrmljajući usprotivili, njen uticaj – ili možda njihov očaj – bio je takav da je svaka zamisao u tom trenutku izgledala utešno, čak i ona koja naizgled nije imala smisla.

Po kući smo već sklonili raskošnije dragocenosti. Velike vaze od ahata, srebrni tanjiri, sudovi od majolike, čaše za piće od pozlaćenog muranskog kristala i najbolja posteljina – sve je bilo premešteno na sigurno još pre tri-četiri dana, umotano najpre u vezom ukrašene, svilene zidne zastirke, pa u teške flamanske tapiserije i složeno u dve škrinje. Manja je bila toliko ukrašena pozlatom i drvenim intarzijama da je morala biti opet umotana u grubo platno od kudelje ne bi li bila zaštićena od vlage. U

dvorište, gde je velika rupa iskopana ispod kamenog pločnika blizu nužnika za služinčad, morali su ih zajedno odvući kuvar, konjušar i oba blizanca. Kad su škrinje zakopane i pokrivene slojem svežeg izmeta (strah izvrsno opušta creva), pustili smo pet svinja, kupljenih nekoliko dana ranije po preterano visokoj ceni, da se tu valjaju i bacakaju grokćući od zadovoljstva kako samo umeju svinje u govnama.

Kad je i poslednji trag dragocenosti nestao, moja gospa je uzela veliku ogrlicu – koju je nosila na zabavi u kući Strocijevih, gde su sobe bile osvetljene svećama pobodenim u rebra kostura, a vino je, kako su se posle mnogi zaklinjali, bilo bogato i gusto kao krv – i svakom slugi dala po dva debela bisera. Preostale će im podeliti, kako im je rekla, ako škrinje budu neotvorene kad najgore prođe. Odanost je roba koja postaje sve skuplja što su vremena krvavija, a Fj ametu Bjankini su kao poslodavca i voleli i strahovali od nje, i ovako je mudro nahuškala svakog čoveka da se bori protiv samog sebe jednako kao i protiv nje. A gde je sakrila ostatak nakita, to, naravno, nije otkrila.

Pošto je ovo urađeno, ostala je skromna kuća skromnog bogatstva s malobrojnim ukrasima, dve laute, jednom Bogorodicom u spavaćoj sobi i drvorezom sa pohotljivim nimfama u salonu, dovoljno ukrasa s obzirom na njeno sumnjivo zanimanje ali bez zadaha neumerenosti koji su odavale mnoge susedne palate. Uistinu, posle nekoliko časova, kad se začuo snažan krik a crkvena zvona zazvonila, jedno brzo za drugim, javljajući nam da je naša odbrana probijena, jedini miris koji je dopirao iz naše kuće bio je onaj od sve sočnije svinjetine koja se polako pekla u sopstvenim sokovima.

Oni koji su preživeli govorili su s nekom vrstom strahopoštovanja o tom prvom probijanju zidina; o tome kako je, dok je dan odmicao a borba postajala sve žešća, magla dopuzala iz močvare iza neprijateljskih linija, gusta i tamna kao goveđa čorba, i

prekrila sve brojnije napadače pa naše odbrambene snage nisu mogle valjano da nišane dok nam se, kao vojska aveti koja nadire iz izmaglice, nisu već približili. Posle toga, sva hrabrost koju smo prikupili nije se mogla porediti s brojnošću neprijatelja. Da umanjimo svoju sramotu, postigli smo jedan uspeh kad je hitac iz kremenjače napravio rupu veličine hostije u grudima njihovog vođe, velikog Šarla Burbonskog. Kasnije se zlatar Benvenuto Čelini hvalisao svojim čudesnim pogotkom svakom ko je hteo da ga sluša. No, Čelini se hvalisao svim i svačim. Da ste ga čuli kad govori – a pričao je stalno i svuda, od kuća plemića do krčmi u sirotinjskom delu grada – pomislili biste da je odbrana grada počivala samo na njemu. Mada bi u tom slučaju trebalo da krivimo njega, jer bez vođe, pomahnitalog neprijatelja više ništa nije sprečavalo. Posle tog prvog proboja prebacili su se preko zidina i razmiledi po gradu poput velikog talasa bubašvaba. Da su mostovi na Tibru uništeni kako je savetovao De Čeri, vođa odbrambenih snaga, mogli smo ih uhvatiti u klopku u Transtevereu i zadržati dovoljno dugo da se pregrupišemo u nekakvu borbenu silu. Ali, Rim je izabrao udobnost umesto zdravog razuma, i most Sisto je odmah zauzet, tako da ih više ništa nije moglo zaustaviti.

I tako je šestoga dana meseca maja leta Gospodnjega 1527. počela druga pljačka Rima.

Što se nije moglo poneti ili za šta se nije mogao tražiti otkup, ubijeno je ili uništeno. Danas se obično kaže da su upravo luteranski landsknehti naneli najviše zla. Iako je car Svetog rimskog carstva Karlo Peti možda i bio zakleti branilac boga, nije se libio da upotrebi mačeve jeretika da uveća svoju vojsku i prestravi neprijatelja. Za njih je Rim, sâm dom antihrista, bio slatka zarada, a kao plaćenici koje je car zgodno zaboravio da plati, jednako su se pomamili da napune svoje džepove kao i da osvetljaju svoje duše. Svaka crkva je bila slivnik nepoštenja,

svaki ženski samostan skladište Hristovih kurvi, svako siročće nabijeno na bajonet (tela isuviše sitnih da bi na njih vredelo trošiti tanad) duša spasena jeresi. Mada je sve to možda i bilo istina, treba da kažem da sam takođe čuo i španskih koliko i nemačkih psovki pomešanih s kricima, i kladim se da je, kad su zaprege i mazge napokon izjahale iz Rima, krcate zlatnim posuđem i tapiserijama, mnogo toga krenulo u Španiju jednako kao i u Nemačku.

Da su se kretali brže i pokrali manje u tom prvom jurišu, mogli su se dočepati i najvećeg plena – samog Svetog oca. Ali kad su stigli do Vatikanske palate, papa Klement Sedmi je zadigao svoje suknje (otkrivši, nema sumnje, i dva kardinala stisnuta ispod svog debelog trbuha), i, sa tucetom džakova na brzinu natrpanih dragim kamenjem i svetim relikvijama, otrčao kao da mu je đavo za petama u zamak Sant'Anđelo, čiji se pokretni most dizao za njim kad su se napadači pojavili, a desetak sveštenika i dvorjana još je visilo sa lanaca tako da su morali da ih se reše i gledaju kako se dave u jarku ispod mosta.

U neposrednoj smrtnoj opasnosti, one koji su još bili živi obuzeo je strah za stanje sopstvenih duša. Neki duhovnici, ugledavši pred sobom sudnji čas, ispovedali su i davali indulgencije besplatno, ali bilo je i drugih koji su stekli prava mala bogatstva prodajući oproste po vrtoglavim cenama. Možda ih je bog posmatrao na delu: zacelo je gnev koji se sručio na njih kad su ih luterani našli, zbijene poput pacova po najmračnijim uglovima crkava, nabreklih odora čvrsto pritegnutih uz telo, bio još pravedniji kad su ih rasporeli da bi došli najpre do njihovih dragocenosti a potom i creva.

U međuvremenu su se u našoj kući, dok je buka nasilja sve jače dopirala iz daljine, glancale viljuške i brisale čiste drugorzredne čaše. U svojoj spavaćoj sobi, moja gospa, koja je kao i uvek bila predana svojoj lepoti, dovršila je doterivanje i sišla. S prozora njene spavaće sobe sada se videlo kako se povremeno poneko zanosi i juri ulicama, osvrćući se u trku kao u strahu od

talasa koji bi ga mogao preplaviti. Neće proći mnogo vremena a čućemo krike dovoljno blizu da razaznamo pojedinačne jauke. Bilo je vreme da okupimo sopstvene odbrambene snage.

Okupio sam slugu u trpezariji kad je ušla. Njen izgled ću opisati kasnije: svima je bila dobro poznata moć njene pojave i u tom trenutku ih je više zanimalo kako da spasu sopstvenu kožu nego da stoje diveći se njenoj. Jednim pogledom je obuhvatila prizor. Adrijana, njena služavka, čučala je njoj sleva, objumivši se rukama tako čvrsto da je izgledalo da više ne može da diše. Baldezar, kuvar, bio je u dovratku, lica i nadlaktica blistavih od znoja i masti s ražnja, dok su u dnu tek postavljenog stola vitki blizanci, kućne slugu, stajali svaki držeći čašu u desnoj ruci, a jedina razlika u njihovom izgledu bila je u tome koliko je koji drhtao.

„Ako ne možeš da držiš čašu valjano, spusti je, Zakano.“ Glas moje gospe bio je snažan i dubok. „Naši posetioci ti neće zahvaliti ako ih smestiš na krhotine stakla.“

Zakano jeknu kad mu se prsti oko nožice čaše opustiše puštajući čašu da padne u Đakomovu otvorenu levu ruku, koji je, kao i uvek, izgleda unapred znao šta će njegov brat učiniti.

„Bravo, Đakomo. Ti ćeš služiti vino.“

„Moja gospo...“

„Baldezare?“, reče jedva se i okrenuvši da ga pogleda.

„U podrumu su tri puške. U kuhinji je puna fioka noževa.“ Obrisa o ruke o pantalone. „Ako svako od nas uzme po jedan...“

„Ako svako od nas uzme po jedan, kaži mi, molim te – kako ćeš iseći svinju?“ Sad se okrenula i pogledala ga u oči.

Nije skrenuo pogled. „Oprostite mi, gospo, ovo je ludost. Zar ne čujete šta se napolju događa? Sada smo mi svinje. Nabošće nas na ražanj kao i tolike mnoge odreske mesa.“

„Slažem se. Ali i pored njihove gnusne neučtivosti, sumnjam da će čak i oni imati smelosti da nas ispeku i pojedu pošto nas ubiju i tako utole glad.“

Pored nje, Adrijana ispusti dugi vapaj i sroza se na zemlju. Krenuh prema njoj, ali me Fjameta zaustavi pogledom.

„Ustaj, Adrijana“, oštro reče. „Poznato je da je mnogo lakše zadići suknju ženi koja je na zemlji. Dakle, ustaj. *Smesta.*“

Adrijana se podiže, jecaja zatomljenih u grlu. Prostorija je treperila od njene uznemirenosti.

Fjameta se okrenu na peti a ja sam posmatrao kako se bes sudara sa strahom. „Šta je sa svima vama?“ Udarila je dlanovima o sto dovoljno jako da pribor za jelo zazvecka. „Razmislite. Ne mogu nas sve do jednog poubijati. Ko preživi spasiće kožu pre lukavošću nego tupim kuhinjskim noževima – zbog kojih ti, treba da znaš, opraštam, Baldezare, pošto tvoji sosovi nadoknađuju kasapljenje tvojih odrezaka.“

Kad stignu ovamo, biće onih koji su još gladni pičke i krvoprolića, ali biće i onih kojima je svega dosta. Pakao peče čak i svoje đavole a od tog ludila ubijanja može i da pozli a i da se poludi. Mi ćemo ih spasti od njih samih. Otvorićemo im našu kuću; ponudićemo im udobnost i gostoprimitstvo, veštinu u kojoj smo dobro izvežbani. A zauzvrat, mada će sami uzeti – ponudićemo im, zapravo – pribor za jelo, čaše, ćilime, drangulije i sve što mogu skinuti sa zidova, i ako budemo imali sreće, ostaviće nam naše živote. Kuća u koju dolazite kao u svoju, posebno kad ste godinama van sopstvene, može biti velika uteha isto kao i sigurno mesto gde ćete uskladištiti opljačkano blago, a jedino što je bolje od dobre kurve jeste dobar kuvar. A ova kuća, podsetiću vas, ima oboje.“

U tišini koja je usledila gotovo sam mogao čuti pljesak druge publike: one sastavljene od sveštenika, bankara ili učenjaka, moćnih muškaraca koji, pojevši i popivši koliko su hteli, uživaju u veštini razgovora s lepom ženom, pogotovo kad je elegantno začinjeno prostačkim – dar kojim se moja gospodarica isticala. Ali sada nije bilo nikog ko bi pljeskao. Jesu li joj verovali? Meni je zvučala ubedljivo. Nije bilo važno. Sve dok su tu. Još se niko nije pomerio.

Udahnula je. „Dakle – za one koji to žele – vrata su tamo.“
Čekala je.

Kuvar se najzad okrenu gundajući... „Ja sam tamo sâm. Ako želite dobru hranu, treba mi devojka da mi pomogne.“

„Ona nije spremna. Moraćeš da se zadovoljiš jednim od dečaka. Zakano. Ne srđi se. Nećete dugo biti razdvojeni. Đakomo, pripremi voštanice. Hoću da svi svećnjaci budu spremni pre sumraka. Ti, Adrijana, obuci najbolju tkaninu. Uzmi plavu haljinu s visokim okovratnikom iz moje škrinje i par odgovarajućih satenskih papuča. Stavi malo rumenila na lice – ali samo malo. Treba da budeš slatka a ne zavodljiva. I nemoj da ti u tome protekne ceo dan.“

Devojka, sada uhvaćena između radosti i užasa, krenu ka stepeništu. Kad se soba ispraznila, Fjameta sede u čelo stola. Sada, kad joj je svetlost pala na lice, mogao sam da vidim kako joj je koža blago orošena znojem.

„Dobro izvedeno“, tiho rekoh. „Sada niko neće otići.“

Slegnula je ramenima i zatvorila oči. „Onda će verovatno ovde i umreti.“

Sedeli smo na trenutak osluškujući. Spoljna buka bivala je sve glasnija. Uskoro će se tih nekoliko izgubljenih duša pretvoriti u navalu ludaka.

Sumnja je svakako postojala. Ja sam joj samo dao glas. „Možemo li ovo da izvedemo?“

Zavrtela je glavom. „Ko zna? Ako su toliko izgladneli i umorni kao što se priča, onda možda i imamo izgleda. Molimo se samo da budu Španci. Još nikad nisam srela Španca koji nije uživao više u sokovima života nego u pobožnosti smrti. Ako su luterani, onda bi nam bolje bilo da se držimo brojanica i nadamo se mučeništvu. Ali najpre ću želudac napuniti dragim kamenjem.“

„A šta onda? Israti ih u paklu i potkupiti čuvar.“

Njen smeh je planuo kao plamičak nade. „Zaboravljajući da sam kardinalova kurtizana, Bučino. Imam dovoljno indulgencija da stignem makar do čistilišta.“

„A gde je tu kepec kardinalove kurtizane?“

„Dovoljno je mali da bude sakriven ispod pokajničke halje“, reče, a dok je odgovarala, jedan glas se na trenutak izdiže iznad graje i začu se nekoliko iskvarenih ali razaznatljivih reči: „*Casas de la gente nobile... Estamos aquí.*“

Neprijatelj je, izgleda, stigao. Ako milost pripada bogu, ima onih koji kažu da sreća pripada đavolu a da se on brine za svoje. Znam samo da je tog dana Rim bio igralište sudbine, a kad su došli da tela potrpaju u jame, nedužnih duša je pobijeno isto koliko je i krivaca preživelo. Što se nas tiče, prepuštam drugima da odluče.

Moja gospa ustade i poravna suknje – lepo odevena žena koja ustaje da dočeka goste. „Nadajmo se da im kapetan nije daleko. Ne bih želela da najbolji zlatni brokat protraćim na vojnički ološ. Bolje proveriti šta je s Adrijanom. Ako izgleda kao nečija kćerka, možda će preživeti duže nego kao sluškinja. Mada će nas i previše očigledna devica jednako upropastiti.“

Krenuh prema stepeništu.

„Bučino.“

Okrenuh se.

„Sećaš li se još kako se žonglira?“

„Kad se nešto nauči u ranoj mladosti, nikad se ne zaboravlja“, rekoh. „Sa čim bi želela da se igram?“

Nasmeši se. „Sa našim životima?“

Trebalo im je duže nego što smo očekivali da stignu do nas. No, silovanje i haranje dugotrajan je posao a bilo je toliko njih i toliko toga što je trebalo proći. Bio je gotovo sumrak kad sam stajao na krovu i gledao kako preplavljuju ulicu. Zauzeli su ugao zavijajući, najpre njih desetak, izvučenih mačeva i napola strgnute odeće, usta razjapljenih poput crnih rupa, tela nemirnih i razuzdanih kao da su lutke čije konce drži đavo i koje igraju kako on svira. Za njima je stigla još desetina vukući dobro

natovarena kola a malo odmaknut od njih muškarac na konju koji ih, ako im je i bio kapetan, više očito nije predvodio.

Kad su stigli do našeg trga, na trenutak zastadoše. Grad je bio prepun bogatih kuća, a na svima su vrata bila zaključana i kapci na prozorima zatvoreni. Dvojica ljudi su se ljuljali na nogama. Rim je imao bolje vino od tužne unutrašnjosti koju su opustošili a dosad mora da su iskapili čitave bačve. Krupni čovek iz pozadine ispusti poklik i zgrabi sekiru s kola, dižući ruku visoko u vazduh i zateturavši se malo potrča a zatim tresnu sekirou u prozorski ram na kući trgovca začinima na uglu. Mogli ste čuti kako prasak odjekuje zgradom a potom iznutra i uzbuđenu vrišku koju je izazvao. Zvuk je privukao ostale kao plamen sveće mušice. Trebalo je deset minuta da njih deseterica probiju ulaz. Iza njih, drugi su osmatrali ostatak trga. Oficir je skoro sjahao s konja kad sam krenuo s krova da pozovem gospodaricu. Ali dvorište je već bilo prazno tako da sam se vratio na ivicu taman da čujem kako se glavna vrata iza mene otključavaju i ugledam je kako izlazi na sumračni trg.

Šta su videli kad su se vrata širom otvorila i otkrila je? Do tada je Fjameta Bjankini u životu primila i više nego dovoljno ljubaznosti, od kojih su mnoge zavredile da budu zakopane u velike škrinje ispod gomile izmeta. Zasad ćemo o ovom površno jer su takvi bili i muškarci s kojima se suočila. Stajala je uspravno, onako kako samo bogate žene umeju, naviknuta kao i one da prolazi držeći glavu iznad svetine, i bila je prelepa. Koža joj je bila glatka i bela kao alabaster, iz zlatom vezenog korseta grudi izdignute na način koji je podjednako otkrivao koliko i sakrivao: savršeno umereno zavođenje u gradu bogatih neženja koji su se morali pretvarati da su čedni čak i kad hodaju ulicama a kite im poput barjaka stoje ispod sveštenećkih odora.

Oči su joj bile zelene kao nova mladica, usne pune i crvene, a na obrazima tanak sloj rumenila boje breskve. No, ono što ju je izdvajalo bila je njena kosa. Jer, moja gospodarica je imala kosu nalik zlatnoj reci za prolećnih bujica, boje raskošne poput toka

vode; potoci belozlatne i suncokret-žute pomešani s medom i crvenim kestenom, toliko neobični a ipak tako prirodni da je to očito bio dar boga a ne apotekarskih bočica. A pošto na prstu nije imala prsten niti u svom domu muža, kad je imala goste, puštala je da joj duga talasasta kosa slobodno pada, pa je uveče, kad bi je raspoloženje ponelo i kada bi zabacila glavu unazad smejući se ili se pretvarajući da je uvređena, ova bogata zavesa kose letela za njom, a ukoliko biste bili blizu nje, mogli ste se zakleti da je sunce izašlo samo radi vas.

I, da, oni seljaci drvenih udova koji su smrdeli na smrt i piće ukopali su se na mestu kad se pojavila. Rim je tada bio grad prepun lepih žena, od kojih su se mnoge prolepšale od njegove nepostojane vrline, a svaka od njih bila bi kao hladan povetarac muškarcima koji umiru od žeđi. Međutim, retko koja je imala um moje gospodarice, koji je bio oštiji od čačkalice, ili njeno lukavstvo kad se nađe pred borbom.

„Dobro veče, vojnici Španije. Dolazite izdaleka, dobro došli u naš lepi grad.“ Glas joj je bio snažan a rečnik usavršen na veliku kudušnoj šačici španskih trgovaca i putujućih sveštenika. Dobra kurtizana ume da zavede na mnogim jezicima, a Rim je obučio najbolje među njima. „Gde vam je kapetan?“

Čovek na konju s druge strane trga okrenuo se, ali drugi su bili bliže. Sad kad je njen glas razvejao čaroliju, pošli su ka njoj, jedan ispred ostalih, cereći se i pružajući ruke u ushićenoj molitvi, s nožem koji je uvećavao njegovu privlačnost.

„Ja sam kapetan“, reče dubokim glasom, dok su muškarci iza njega uzvikivali i glasno se smejali. „A ti mora da si papina kurva.“

Gotovo joj se sasvim približio. Nije se pomerila, već se jednostavno odigla uvis dok nije bila četiri-pet centimetara iznad njega. „Kurve ste, gospodine, već imali. Ovo je kuća Fjamete Bjankini. Nudi hranu i smeštaj za ljude koji još nisu okusili pravo rimsko gostoprimstvo.“

On frknu, piljeći u nju, kao da su ga te reči zbunile. Za njim još trojica krenuše napred mirišući lovinu. Kapetan je sad sjahao i probijao se kroz okupljene ljude. Pored mene na krovu, Zakanove ruke su počele da se tresu toliko da sam se zabrinuo za pušku koju je držao. Teško da biste u Rimu našli dva lepša brata, ali usklađenost blizanačkih karaktera Đakoma i Zakana bila je takva da je bilo opasno razdvajati ih. Bez konjušara, međutim, nismo imali nikakvih izgleda.

Drugi vojnik, lica crnog od gara ispaljenog hica, gurnu pratioća u stranu i priđe mojoj gospodarici, ovog puta bliže. Ruka mu pođe ka njenom telu. Stajala je kao ukopana dok joj se nije približila na palac od grudi, a tada se obruši brzo poput laste u večernjem letu i udarcem skloni njegovu. Njegov jauk je odražavao ozlojeđenost jednako kao i bol.

„Izvinite, gospodine“, reče i brzo poput mrlje mastila levom rukom izvadi svilenu vezenu maramicu koju mu pruži. „Ruke su vam prljave. Kad se operete, rado ću vas upoznati. Molim vas – zadržite maramicu.“

Uzeo ju je i nakon što se hitro obrisao, ponovo se okrenu ka njoj. Međutim, da li da vrati maramicu ili da još nešto doda, nikad nisam saznao, pošto mi je u tom trenutku ruka skliznula a Zakano pogrešno protumačio moje uznemireno gurkanje laktom kao znak za dejstvo. Pucanj je odjeknuo na svu sreću daleko iznad njihovih glava. Oči im poleteše uvis. Duž ivice krova na ulicu su uperene tri puške i pet-šest drški od metli nameštenih tek da bi delovale kao puščane cevi. Uz dim pucnja koji je još lebdeo u vazduhu, čak je moglo izgledati da je kuća zaštićena. O tom trenutku se sporimo, ona i ja. Ja kažem da ih je, premda ona još nije izgubila igru, pucanj naterao da dobro razmisle. Ona smatra da ih je mogla privoleti i bez toga. Bilo kako bilo, oklevanje je trajalo dovoljno dugo da se kapetan probije napred.

Bio je visok kao i ona ali mršav; čak mu je i lice izgledalo pre koščato nego mesnato, i mada je, kad se okupao, izgledao deset

godina mlađe, pogled njegovih očiju nije ublažen. Ubijanje je posao odraslih čak i kad to čine mladi. Gruba mapa grada bila mu je zadenuta za pojas. Sudeći po veličini kola, pomogla im je da budu bolji tragači blaga nego oni koji su delali u slepoj pomami. On i njegovi ljudi već su imali više nego dovoljno plena da se obogate, ali njegov položaj i strategija će mu omogućiti da probere najveće dragocenosti. A jedna od njih je sada stajala pred njim.

„Gospodine“, reče mu smešeći se. „Molim te, oprostimo svojim slugama. Isuviše revnosno štite svoju gospodaricu. Ja sam gospa Fjameta Bjankini i zadovoljstvo mi je da pozovem tebe i tvoje ljude u svoju kuću na gozbu. Bučino!“ I dok se njen glas dizao ka meni, pogled nije skidala s kapetanovog lica. „Čuješ li me? Među prijateljima smo i nema potrebe za oružjem. Baci ga s krova i vrati se u kuhinju.“

Učinili smo kako nam je rečeno. Tri stare puške i šest drški od metli padoše na kamen, vojnici uskliknuše od radosti pri pogledu na našu jadnu smicalicu.

„Gospodo! Možemo vas ponuditi prasetinom sa sosom od gomoljike, pečenim kopunom, usoljenom štukom i najfinijim salamama – nećete verovati kolike su...“

Njihov smeh se pretvori u uzvike oduševljenja, a moja gospodarica se smejala s njima mada ne toliko da bi svoju pažnju skrenula sa žrtve pred sobom. „Potom sledi marcipan, puding od mleka i zašecereno voće, a uz to najbolje iz našeg podruma. Imamo prvorazredne sveće od pčelinjeg voska s mirišljivim uljima, zabavu sa slatkim muzikom laute u kakvoj i sam Sveti otac uživa, a kad se najedete i napijete, možete da zaspate na čistoj posteljini prostrtoj preko sveže slame u sobama i štalama. A za tebe, kapetane“ – i ovde je zastala samo na čas – „imamo izrezbareni krevet i dušek od guščijeg perja mekan kao oblak. Naša kuća je vaša koliko god želite da ostanete. Kad budete odlazili, možete da izaberete šta god želite od dragocenosti

koje imamo. Sve što tražimo jeste da nas zaštitite od onih koji će možda za vama doći.“

Rekao bih da je, ako je bio dobrog roda, mogao već naići na njoj slične. Ili je možda dotad živeo u snovima. No, ova sada je bila stvarna. Svaki njegov čovek ga je posmatrao. Iako je moguće da je manje ubijao nego neki od njih – oni koji su izdavali naređenja su imali i neku korist od opasnosti – bio je dovoljno pametan da zasluži njihovu pažnju. I, makar zasad, njihovu poslušnost. Mada, možda je tome bio razlog miris pečenog svinjskog mesa, koji je nadolazio u talasima kroz otvorena vrata na trg. Kunem se da sam čak s krova opazio kako im voda curi s usana.

Klimnuo je, a zatim se osvrnuo i nasmešio. „Rimsko gostoprinstvo! Šta sam vam rekao?“, povika a galama se podiže oko njega. „Stavite kola u dvorište i mačeve u korice. Večeras spavamo na mekim krevetima a gospa Bjankini nam je domaćica. Pokažimo joj da špansko ponašanje može da se meri s rimskim bogatstvom.“

Zatim se okrenu prema njoj i ispruži ruku. I mada nije bila ništa manje krvava i prljava od ruke prethodnog muškarca, ona nežno položi svoju na njegovu i pokloni se.

Što se mene tiče, pa, ja sam se vratio žongliranju. Namesto loptica, nakon što su naši gosti otupeli od hrane i pića, uzeo sam šest gospodaričinih pomada u bakrenim posudama sa sitnim rupicama i okretao ih kroz vazduh pri svetlosti sveća, ali je njihov mošusni miris pružao oskudnu utehu pored tolikih razjapljenih usta iz kojih se osećao težak zadržak. Pijanci umeju da budu najgori neprijatelji kepeca pošto se njihova radoznalost začas pretvori u nasilje, ali ovima je bilo dosta krvi, barem za neko vreme, i želeli su jedino da se zabave. Stoga su vikali i pljeskali mom umeću, smešili se na moje đavolske izraze lica i

grohotom se smejali dok sam se gegao po sobi noseći na glavi salvetu u obliku papske krune i blagosiljao svakoga ko je prišao da dodirne moje skute, svaki od njih već toliko pijan i promukao da bi spoznao šta još propušta. Stoga je Adrijana sačuvala nevinost, kuvar kuhinjske noževe, a naša gospodarica bisernu ogrlicu i najbolje muransko staklo. Barem te večeri.

No, nisu svi preživeli. Pre no što je noć istekla, žeđ za krvlju se vratila i dva čoveka su jedan drugog proburazili za našim trpezarijskim stolom. U našoj kući je viđeno da kardinali i diplomate prokockaju porez omanjeg grada samo da bi videli koji od njih će te noći podeliti postelju s mojom gospodaricom, ali niko dosad nije umro zbog nesuglasice oko toga ko će piti iz vinske čaše a ko iz srebrnog pehara. U roku od nekoliko sekundi prsti jednoga zgrabili su vrat drugoga, koji je zamahivao nožem. Dok je kapetan sišao iz spavaće sobe, poluodeven i izvučenog mača, sve je već bilo gotovo i obojica su bila na podu a krv je lila u barice crnog vina. Da se i nisu poubijali već samo zaspali, koliko su bili pijani ni jedan ni drugi ujutro se ničega ne bi sećali. Umotali smo ih u stare čaršave i bacili niz stepenice u najhladniji deo podruma. Gore se zabava nastavljala nesmanjenom žestinom.

Na kraju ih je iscrplila neumerenost. U dvorištu, čak su i svinje pospale, telesine su se valjale i brektale nad našim sakrivenim blagom. Vonj u kući bio je uglavnom isti. Smrdelo je na bljuvotinu i mokraču, svaka soba bila je ispunjena muškarcima koji su brektali i hrkali, neki u pokrivačima, neki na slami, neki prosto ležeći tamo gde su pali. Ali sada su barem bili odani neprijatelji. Naša vrata su bila zaključana, reza navučena, stražari poluobamrli, pored njih ispražnjene buteljke. U kuhinji, kuvar je spavao pod sudoperom, dok su Adrijana i blizanci bili u ostavi, gde su iskušenja njihovih različitih lepota zaključana

prekonoć od zla. Ja sam sedeći na stolu prebiraio po ostacima prasećih kostiju i učio španskim psovkaama gospodaričinog papagaja, koga sam, mada mi za to nikad nije izrazio zahvalnost, ranije te večeri spasao da ne završi kao pečenica. Napolju, zvuci grada su bili neskladni hor iz pakla: udaljeni pucnjevi pušaka pomešani s isprekidanim cviljenjem i zavijanjem.

Negde u gluvo doba noći užas se približio kad je muškarac u nekoj od susednih kuća počeo da vrišti; neprekinuti, otegnuti vrisak bola za kojim je usledilo ječanje i vikanje, potom još jedan krik, pa još jedan kao da mu neko odseca ud po ud. Oni koji zaključavaju kuće žele da sačuvaju još nešto izuzev sopstvene kože. Gde bogati trgovac krije novce, a gde njegova žena krije nakit? Koliko rezova morate istrpeti pre nego što im kažete gde da traže? Koja je svrha prstenja s dragim kamenjem kad vam ne preostane nijedan prst?

Istog trenutka se začu lupanje na bočnim vratima.

„Bućino? Adrijana? Otvarajte. Za ime Boga...“ Promukao glas, a zatim i promukli kašalj.

Jedan od stražara progunđa pa nastavi da hrče. Otvorio sam vrata i Askanio mi pade u naručje, boreći se za vazduh, lica sjajnog od znoja. Doveo sam ga do klupe gde je otpio malo razvodnjenog vina, a iz čaše mu se prosipala tečnost jer su mu ruke drhtale. „Bože moj, Bućino“, reče opazivši nered u kuhinji. „Šta se ovde dogodilo?“

„Porobljeni smo“, rekoah vedro, odsecajući mu malo preostalog mesa. „I ugostili smo neprijatelja.“

„Fjameta?“

„Gore je s kapetanom španske garde. Upotrebila je svoje draži da kupi njegovu zaštitu.“

Askanio se nasmeja, ali mu smeh zape u grudima i za trenutak nije mogao da progovori od kašlja. „Misliš li da će i smrti,

kad dođe, ponuditi da je najpre pojebe?“ Kao i svaki muškarac u Rimu, i Askanio je žudeo za mojom gospodaricom. Bio je pomoćnik najvećeg gradskog štampara-gravera, Markantoni-ja Rajmondija, dovoljno ugledan da bude povremeni gost na večernjim zabavama moje gospe, a kao i njegov gospodar, i Askanio je bio svetski čovek. Koliko večeri smo nas dvojica zajedno sedeli dok su moćnici odlazili u krevet s lepticama a mi ispijali njihove ostatke i do kasno u noć pričali o skandalima i politici? Iako je Rim sada kažnjavan zbog svoje prizemnosti i propadanja, ipak je bio čudesno i uzbudljivo mesto gde su dolazili daroviti i dovtljivi. Ali više ne...

„Odakle si došao?“

„Iz ateljea Đanbatiste Roze. Luteranski đavoli su sve uzeli. Jedva sam izvukao živu glavu. Trčao sam celim putem s trbuhom blizu zemlje. Sad mi je jasno kako ti vidiš svet.“

Opet se zakašljao. Ponovo sam mu napunio čašu i pružio mu je. Poticao je sa sela, bio brzog uma i spretnih prstiju za slaganje slova u presu i, kao i mene, okretnost ga je odvela u životu dalje nego što je očekivao. Knjige njegovog gospodara bile su u bibliotekama najobrazovanijih Rimljana, a radionica je gravirala umetnička dela ljudi koje je sâm papa zapošljavao da ulepšavaju njegove svete tavanice i zidove. Ali ista ta presa štampala je i satire i pogrdne spise za Paskvinovu statuu na Trgu Navona a pre nekoliko godina izvestan skup gravira pokazao se isuviše putenim čak i za mirni pogled Njegove nesvetosti, te su Askanio i njegov gospodar okusili gostoprimstvo rimskog zatvora gde su obojica zaradila slabost pluća. Kružila je šala da sada za bleđe slojeve štamparsku boju mešaju sa sopstvenim ispljuvkom. No, bila je sasvim dobronamerna. Naposljetku, zarađivali su za život šireći a ne stvarajući vesti i stoga nisu bili ni bogati ni moćni toliko da bi predugo bili ičiji neprijatelji.

„Slatki Isuse, jesi li video šta se dešava? Napolju je kosturnica. Grad bukti do pola zidina. Prokleti varvari. Uzeli su sve što je Đanbatista imao a onda su mu zapalili slike. Poslednje što sam

video bilo je kako ga bičem teraju kao mazgu da utovara sopstvene dragocenosti na njihova kola. Ah! Prokleti bili!“ Ispod daske za ceđenje, kuvar progunđa i udari drvenom kašikom po podu, a Askanio poskoči kao riba iz vode. „Kažem ti, Bučino, svi ćemo pomreti. Znaš šta pričaju na ulicama?“

„Da je ovo božja kazna za naše grehove?“

Askanio potvrdno klimnu glavom. „Oni smrdljivi nemački jeretici proglašavaju pad Sodome i Gomore dok razbijaju oltare i pljačkaju crkve. Kažem ti, još vidim onog ludaka kako visi sa statue svetog Pavla i blebeće o papi.“

„Gledajte kopile Sodome. Zbog vaših grehova Rim će biti uništen!“ , rekoh a glas mi stade u grlu. Samo se o tome pričalo: kako je divlji čovek plamenocrvene kose i nagog, žilavog tela došao sa sela, popeo se na mermerna ramena svetog Pavla držeći lobanju u jednoj a raspeće u drugoj ruci, proklinjući papu zbog njegovih grehova i predviđajući da će grad u roku od četrnaest dana biti poharan. Proročanstvo je možda božanska umetnost, ali netačna: dva meseca kasnije još je čamio u zatvoru. „Šta? Zaista misliš da se ovo ne bi desilo da je Rim promenio ponašanje? Trebalo bi više da čitaš svoje pogrdne spise, Askanio. Ovo mesto smrdi već desetlećima. Grehovi pape Klementa nisu ništa gori od onih koje su počinila deseterica svetih utajivača pre njega. Ne stradamo zbog loše sudbine već zbog loše politike. Ovaj car ne voli da ga izazivaju a svaki papa koji mu se suprotstavio – a pogotovo papa Medičijevih – uvek se izlagao opasnosti da mu stisnu muda.“

Zakikotao se na moje reči i otpio još malo vina. Vrištanje opet poče. Ponovo trgovac? Ili možda ovog puta bankar? Ili debeli beležnik, čija je kuća bila veća čak i od njegovog trbuha i koji je zarađivao za život uzimajući deo mita koji je odlagao u papsku riznicu. Na ulici mu je glas bio kao kod uškopljenog jarca, ali kad dođe do stradanja, krici svakog čoveka liče jedan na drugi.

Askanio zadrhta. „Šta ti imaš, Bučino, što je toliko dragoce-
no da to nikom ne bi dao?“

„Ništa izuzev svojih muda“, rekoh i bacih dve gospodaričine pomade visoko u vazduh.

„Uvek mudar odgovor, a? Nije čudo što te ona voli. Možda i jesi ružna mala pijandura, ali znam deset ljudi u Rimu koji bi se menjali sa tobom, čak i ovog trenu. Pravi si srećnik.“

„Sreća prokletih“, odgovorih. Čudno kako, sad kad smo nadomak smrti, istina izlazi toliko lako. „Još otkako me majka prvi put ugledala i onesvestila se od užasa.“ I iscerih se.

Zurio je u mene načas a onda zavrte glavom. „Ne znam šta da mislim o tebi, Bučino. I pored tvojih krivih udova i velike glave, ti si jedan nabusiti mali kopilan. Znaš li šta je Aretino govorio za tebe? Da je i samo to što postojiš izazov za Rim jer je tvoja ružnoća istinitija od sve njegove lepote. Pitam se šta bi on rekao na sve ovo, a? I on je znao da će se ovo dogoditi, znaš. Rekao je to kad je uništio papu u svom poslednjem *prognostico*.“

„Dobro je onda što sad nije ovde. Inače bi mu dosad obe strane zapalile pero.“

Askanio ne reče ništa, samo spusti glavu na sto kao da je sve ovo i previše za njega. Nekad biste ga kasno noću zatekli povijenog nad presama, kako umnožava nove pogrdne spise ne bi li grad bio obavešten o dešavanjima u sopstvenoj utrobi. Tada mu se dopadalo da bude na ivici svega toga; rekao bih da se tako osećao kao da je i sâm jednim delom u tome. Ali moć zatvorske ćelije iscedila mu je duh i ubrizgala ogorčenost u vene. Teško uzdahnu i ustade. „Moram da krenem.“ Međutim, još je drhtao.

„Možeš da ostaneš ovde, bar još neko vreme.“

„Ne, ne mogu... moram da izađem.“

„Vraćaš se u štampariju?“

„Ja... ne znam.“ Ustao je i kretao se napetih živaca, u grču i razdražljiv, unezverenog pogleda. Napolju, krici našeg suseda

pretvorili su se u neobuzdane, povremene jauke. „Znaš šta ću uraditi čim se ovo završi? Ima da odvedem svoje smrdljivo truplo odavde. Da se skrasim negde. Da i ja okusim ugodan život.“

Ali ugodan život je isticao svuda oko nas. Oči mu još jednom preleteše po sobi. „Treba da pođeš sa mnom, Bučino. Imaš dar za računanje napamet a ti žonglerski prsti bi bili dobri za slaganje slova. Razmisli o tome. Čak i ako se izvučeš iz ovoga, znaj da i najbolje kurve traju svega nekoliko godina. Ovako bih mogao da se postaram za obojicu. Imam novaca, a sa tvojim poznavanjem zabačenih ulica, kladim se da bi nas noćas mogao bezbedno izvesti.“

Začu se zvuk unutar kuće. Neko je ustao i hodao. Askanio je bio na vratima pre nego što sam uspeo da mu odgovorim. Opet se znojio i teško disao. Otišao sam s njim do glavnog ulaza i, pošto je ipak bio prijatelj, rekao sam mu kojim putem može da stigne do kapije San Spirito gde je juče bila gradska zidina a sada samo razjapljena rupa. Ako stigne dotle, možda se i izvuče.

Napolju, u mraku, trg je bio prazan. „Srećno“, rekoh.

Držao se zida, pognute glave, a kad je zamakao iza ugla, shvatih da ga više nikad neću videti.

Kad sam se vratio u kuhinju, primetih da nešto leži na podu ispod stola, nešto što mu je moralo ispasti iz kaputića dok je ustajao. Odgmizah dole i dohvatih kesu od tkanine. Iz nje iskliznu mala, jarkocrvena knjiga u kožnom povezu: Petrarkini soneti, savršena koža s izrađenim zlatnim slovima i učvršćena srebrnim uglovima, s bogatom srebrnom valjkastom bravicom na kojoj se nalazio niz brojeva. Bio je to predmet iz biblioteke učenjaka i nešto na čemu bi štampar u novom gradu mogao da izgradi ugled. Možda bih i pošao za njim da spolja nisam čuo korake po kaldrmi. I tako sam knjigu gurnuo ispod tesnog kaputa samo sekund pre no što je moja gospa stigla do dovratka.

Pritegla je svileni ogrtač oko tela, neobuzdano zamršena kosa joj je padala niz leđa a koža oko usana bila je crvena i

otečena kako ju je izgrebao neobrijani kapetan. No, oči su joj blistale. Jedan od njenih velikih darova bilo je umeće da odaje utisak kao da joj se čaša prazni istom brzinom kao i onima oko nje i tako uspeva da ostane trezvene glave još dugo pošto se drugima požuda izgubi u alkoholu.

„Čula sam glasove.“ Osmotri ostatke kuhinje. „Ko je bio ovde?“

„Askanio. Vraćao se iz Đanbatistinog ateljea. Slikara su odveli a njegov rad uništili.“

„Oh! A Markantonio i štamparija? Ima li vesti o njima?“

Odmahnuh glavom.

„Ah, ja...“ Prišla je stolu, sela na njegovo mesto i položila dlanove na sto. Okretala je glavu lagano na jednu pa na drugu stranu, protežući vrat kao da se budi iz dugog sna. Taj pokret sam dobro znao a bilo je prilika kad je posao bio naporan ili noć duga pa je želela da se popnem na klupu iza nje i trljanjem joj opustim ramena. Ali ne i večeras. „Gde je Adrijana?“

Pokazao sam na ostavu. „Sklopčana s blizancima. *Virgo intacta*, sve troje. Mada ne mogu da jamčim da će tako i ostati. Kako je naš kapetan?“

„Spava na mahove, bacaka se kao da je još u ratu.“ Zastala je. Nisam pitao. Nikad ne pitam. A to je, rekao bih, razlog što mi često priča. „Trebalo je da ga vidiš, Bučino – pravi Španac sve do prepona. Toliko zabrinut za dobar glas da ga je zebnja podrila. Možda mu se smučila sopstvena moć. Mislim da mu je gotovo drago bilo da posle toliko vremena neko drugi preuzme brigu.“ Osmehnula se malo ali u tome nije bilo nimalo podsmeha. Krici bi doprli i kroz zasune na prozorima spavaće sobe podjednako lako kao i do kuhinje. „Ali on je mlad ispod one prljavštine i sumnjam da dugo možemo računati na njegovu zaštitu. Moramo doći do kardinala. To nam je jedina nada. Ostali će biti prijatelji samo u dobru, ali ako je on još živ – a Karlovi vojnici bi imali razloga da budu dobri prema njemu s

obzirom da podržava cara u Kuriji – sigurna sam da će nam pomoći.“

Pogledasmo se preko stola, oboje, nema sumnje, odmeravajući naše izgledе.

„U tom slučaju, treba odmah da pođem“, rekoх pošto smo oboje znali da nema ko drugi. „Ako sad krenem, mogao bih se vratiti pre nego što se kuća razbudi.“

Skrenula je pogled kao da je to i dalje predmet rasprave, a zatim izvadila ruku ispod ogrtača i spustila pesnicu na sto ispred mene. Na dlanu je imala pet-šest rubina i smaragda, pomalo okrnjenih ivica na mestima gde je pritisnula kad ih je vadila iz ležišta.

„Za put. Uzmi ih. Mogu da budu tvoja niska bisera.“

Na trgu je sada vladala tišina, naši susedi su ili mrtvi ili su im bolje začepili usta. Oko mene, Rim je bio uhvaćen između vatre i svanuća, deo grada plamteo je kao vrelo ugljevlje u tami dok su oblaci dima plovili na istok prema izmagličastom sivom nebu bremenitom obećanjem da stiže još jedan dan kao stvoren za ubijanje. Kretao sam se poput Askanija, nisko pri zemlji i uz ivice zidova a onda izašao na glavnu ulicu. Prošao sam pored nekoliko leševa u slivniku a neki glas je viknuo za mnom, ali bio je kolebljiv i možda je to bio tek uzvik ispušten u košmaru. Dalje niz ulicu, usamljeni lik se valjao prema meni iz mraka, krećući se kao omamljen i očigledno me ne primećujući. Dok je prolazio, videh kako grčevito stiska košulju i u rukama drži nešto krvavo što su mogli biti i njegovi vlastiti unutrašnji organi.

Kardinalova palata nalazila se blizu *Via Papalis*, gde se grad okuplja da pilji i tapše velikim crkvenim procesijama koje prolaze kroz Vatikan. Ovde su ulice bile tako otmene da se morate lepo obući samo da biste njima koračali. Ali što je veće bogatstvo, to je veće pustošenje i teži zadah smrti. Svetlost svanuća

posvuda je otkrivala tela, neka slomljena i nepokretna, druga u grču ili tihom ječanju. Mala skupina muškaraca pažljivo se kretala kroz pokolj, tražeći ostatke dragocenosti kao vrane koje kopaju oči i jetru. Bili su prezauzeti svojim poslom da bi me primetili. Da je Rim bio Rim a ne bojište, morao bih biti pažljiviji na ulici. Iako nisam veći od deteta, ljudi ipak iz daljine opažaju moje geganje, i dok ne vide moju zlatom obrubljenu odeću – a ponekad čak i tada – skloni su svakojakim okrutnim nepodopštinama. Ali tog jutра, u haosu rata, ja sam izgledao jednostavno malen a samim tim nisam niti budio nadu niti bio pretnja. No, mislim da to ne objašnjava sasvim zašto nisam poginuo. Jer, video sam usput dovoljno dece probodene i rastrgnute na komade. A nije ni zato što sam bio priseban, pošto sam koračao preko ostataka raznoraznih ljudi, od kojih su neki, sudeći po njihovoj odeći – ili onome što je od nje ostalo – imali više ugleda ili bogatstva nego što ću ja ikad imati, premda im je to sad malo vredelo.

Docnije, kad se iz priča preživelih noćnih vrištača saznalo za stotinu načina na koje je neprijatelj istisnuo zlato iz pečenog i probodenog mesa, postalo je jasno da su oni koji su poklani u tom prvom napadu zapravo imali sreće. Na svaku mrtvu dušu pored koje sam prošao dolazila je druga jedva živa, oslonjena na zid, zagledana u patrljke sopstvenih nogu ili je pokušavala da gurne utrobu nazad u trbuh.

No ipak, začudo, sve to i nije bilo tako strašno. Ili možda nije sve bilo strašno upravo zato što je bilo čudno. Na nekim mestima je sve to delovalo gotovo kao predstava. U četvrti najbližoj Vatikanu, gde su sada vladali Nemci, ulice su bile prepune lepe odeće. Pravo je čudo bilo da su napadači još znali s kim da se bore, koliko je njih na sebi imalo odeću svojih žrtava. Video sam mlade ljude prekrivene somotom i krznom, s puščanim cevima podignutim visoko, opervaženim narukvicama s dragim kamenjem. Međutim, predstavu su pravili njihove žene i deca. Žene koje prate plaćeničke vojske bile su čuvene – živele

su poput mačaka u teranju oko logorskih vatri. No, ove žene behu drugačije. Bile su luteranke, gramzivi jeretici, nagonjene bogom jednako kao i ratom, s decom začetom i dojenom na drumu, mršavom i grubom poput svojih roditelja, lica tupih poput duboreza. Na njihovim omršavelim telima, biserne haljine i somotske suknje padale su poput šatora, češljevi ukrašeni dragim kamenjem visili su s mlitave kose, a dugi neprocenjivi svileni šlepovi haljina pocrnili su od krvi i blata po kojima su se vukli za njima. Činilo se kao da gledate vojsku utvara koja plešući izlazi iz pakla.

Za muškarce su crkvene odore bile najveća nagrada. Video sam ne jednog „kardinala“ kako se valja ulicama u vatrenocrvenoj odeždi, s kapom okrenutom naopako i velikim vrčevima vina u rukama – iako se niko nije zamarao da se obuče u svešteničku mantiju pošto je čak i u metežu vladala hijerarhija a njihova odeća nije bila dovoljno raskošna. Jeretici su u ukrašavanju možda i videli đavola, ali su i oni bili pohlepni kao i svako drugi kad se kinduri pravim zlatom. Tog jutra nijedan raskošan putir niti dragim kamenjem optočena monstranca nisu bili izgaženi u blatu. Umesto toga, slivnici su bili zagušeni izlomljenim parčićima grnčarije i drveta: bilo je dovoljno rasparčanih statua Bogorodice i Isusa da vajarski ceh narednih pola veka ima šta da radi. Zatim su tu bile i mošti. Ako se zaboravi na veru, rebro svetog Antona ili prst svete Katarine samo je još jedna požutela stara kost, i tog jutra su komadići svetaca poput otpadaka bili razbacani po ulicama a do juče su hodočasnici prelazili pet stotina milja da bi ih poljubili ili im se pomolili. Ako su i izveli neko čudo u slivnicima, ja za to nisam čuo, mada će crkva uskoro upotrebiti tu reč ne bi li opisala kako su povraćeni a hramovi će se ponovo otvoriti podjednako brzo kao i prodavnice; toliko brzo, kunem se, da će sledeći talas lakovernih hodočasnika ispoverteti svoje *scudi* da vidi ono što je lako moglo biti i butna kost prodavca ribe ili prst bludnice.

Kuća našeg kardinala bila je jedna od najlepših u Rimu. Moja gospa mu je već godinama bila miljenica i bio joj je veran kao što bi svaki oženjen čovek bio veran svojoj ženi. Bio je pametan čovek, ugledni član papinog bliskog okruženja, političar koliko i prelat, a sve do poslednjeg časa išao je naruku obema stranama podržavajući papu u njegovim igrama vlasti ali i zastupajući carev slučaj. Njegova nepristrasnost je bila dobro poznata i po pravilu je trebalo da mu spase život. Po pravilu...

Ispred ulaza u njegovu palatu stajala su dvojica s puškama. Prišao sam im veselo, cereći se i poskakujući poput čoveka čiji je mozak podjednako spljošten kao i telo. Jedan od njih me je gledao i gurkao me bajonetom. Ciknuo sam na način koji je izgleda uvek oduševljavao ljude s oružjem pa širom zinuo, gurnuo dva prsta unutra i izvadio mali blistavi rubin i ostavio ga da mi leži na dlanu. Zatim sam zamolio da vidim kardinala. Najpre na lošem nemačkom, pa na španskom. Jedan od njih mi odgovori bljujući reči a zatim me zgrabi i prisili da opet otvorim vilicu, ali ono što je ugledao nateralo ga je da me brzo pusti. Ponovio sam vežbu i sad je i drugi dragulj bio pored onog prvog. Zatim sam opet zamolio. Obojica su uzeli po dragulj i propustili me.

Iz glavnog predvorja sam video daleko u dvorište. Ogromna gomila predmeta koji su pripadali Njegovoj eminenciji bila je naslagana i spremna za polazak, premda nisu svi izgledali vredni. Kardinal moje gospe bio je obrazovan čovek i imao je čitavu galeriju predmeta čija je vrednost ležala u njihovoj starosti koliko i težini svakog plemenitog metala. Dok sam ulazio, čuo sam uzvik odozgo i gledao kako mermerni mišićavi Herkul leti bačen preko balustrade i ostaje bez glave i leve ruke u času udarca o kameni pločnik. Niz hodnik, neki muškarac u prljavoj košulji, meni okrenut leđima, ribao je pod. Seo je zagledan u odrubljenu glavu. Stražar mu pride i nogom ga udari toliko jako da je pao postrance. Toliko o pokornosti Njegove eminencije:

kad jedna vojska nije plaćena toliko dugo kao ova, očito je nevažno da li će plen oteti od prijatelja ili od neprijatelja.

Posmatrao sam kako ustaje i okreće se prema meni. Pome-
rao se kao da su mu noge krive poput mojih, ali ipak, klečati
toliko dugo bila je novina za čoveka na visokom sveštenučkom
položaju na kakvom je on bio. Odmah me je prepoznao i lice
mu se načas ozarilo nadom – u šta? Da dolazim na čelu slav-
nih rimskih vojnika, ravnih onim poslednjim kakvi su postojali
u antička vremena koja je on toliko voleo? Ali nada se ubrzo
rasprši. Kao jedan od učenijih rimskih muškaraca u potrazi za
uživanjem, njegovu pojavu je uvek krasila izvesna otmenost.
Sada, međutim, nije bilo tako. Proređena kosa mu se zalepila
za glavu kao čuperak trave koji se drži tvrde zemlje, a koža mu
je bila skoro žuta; njegovo zdravlje, bogatstvo i ovozemaljska
samouverenost bili su iscedeni. Činilo se da nema mnogo svrhe
moliti ga za pomoć. Neće toliko poživeti. No, iako mu se svet
rušio, um mu je bio hitar.

„Tvoja gospodarica treba da zna da nije preostao nijedan
zaštitnik ni pokrovitelj“, brzo reče. „Opkoljen je i sâm papa.
Crkva svetog Petra pretvorena je u štalu za kraljevsku konjicu
a kako je burbonski princ mrtav, nema ko da zaustavi pokolj.
Jedina nada je da će se trupe okrenuti jedne protiv drugih i da
u metežu pobegnemo spasavajući živote dok se oni tuku oko
plena. Reci joj da će bolje proći ako se pretvara da je pobožna
ili da nađe drugi grad u kojem će njenu lepotu i pamet više
ceniti. Ovaj Rim... naš Rim... zauvek je nestao.“ Usplahireno
se osvrnuo gledajući uništavanje sopstvenog života. „Reci joj da
o njoj i dalje sanjam kao o Mariji Magdaleni i zauzimam se kod
boga da dobije oprost jednako kao i ja.“

Mada sam žurio koliko god sam mogao, povratak je trajao duže.
Možda je to bio moj očaj, jer bez zaštitnika koji će nas braniti,
bili smo suočeni s mogućnošću da nas stiskaju i stiskaju dok ne

puknemo. Svet se rušio, ali je dan blistavo rudeo i veliki grabež
je opet počeo. Prolazio sam ulicama na kojima se ostvarivalo
kardinalovo proročanstvo i gde su se dve vojske takmičile oko
sledeće lovine. Kretao sam se hitro, vrludajući zabačenim ulica-
ma dok mi noge nisu utrnule od napora pa sam morao zastati
da mi se povrati osećaj. Između njegove i naše kuće, velika četa
luterana pratila je stope Španaca. Njihovo nasilje je bilo utoliko
veće pošto je preostalo malo toga što se moglo ukrasti. Išao sam
dužim putem da bih ih izbegao, skrećući na istok i prolazeći
dovoljno blizu Markantonijeve štamparije i radionice, i video
da je čitavo područje zaposednuto ili zapaljeno a njegovi stanov-
nici ili taoci ili mrtvaci. Kad sam stigao u našu četvrt, sunce je
visoko odskočilo a njegova je vrelna davala slast krvožednosti.
Naši napadači sada su postali branioci, a španski i nemački voj-
nici su urlicali i svađali se jedni s drugima. Ovog puta sam trčao
potpuno iscrpljen, pa sam, stigavši na naš trg, drhtao koliko od
treperave obamrlosti u nogama toliko i od sve većeg straha. Na
našoj kapiji više nije bilo stražara a dvorišna vrata su bila otvo-
rena i svako ko ima oružje mogao je slobodno da ušeta.

U dvorištu su svinje cicalale saterane uza zid, a grupa ljudi,
uključujući i kuvara, bila je duboko u dreku i kamenu i iskopa-
vala škrinje. U pomami za blagom, niko nije primetio da ulazi
pogrljeni kepec.

Kuhinja je bila prazna. Đakoma i Zakana sam zatekao u trpe-
zariji, naslonjene na zid, a oko njih posvuda razbijeno staklo i
grnčarija. Kad sam prišao, Đakomo podiže pogled ali Zakanu
je glava ostala na grudima, rupa tamnija od crvenog somota
njegovog kaputa na levoj strani grudi, ali uredna tako da nije
izgledala ni svirepo ni dovoljno duboko da kroz nju izađe nje-
gova duša. Stajao sam tačno ispred Đakoma pa su nam oči bile
u istoj ravni i upitah ga šta se dogodilo. Uzvratilo mi je pogled
i otvorio usta na koja je izašao samo spori curak krvi. Od Adri-
jane nije bilo ni traga.

Krenuo sam ka stepeništu. Na donjem stepeniku je neko sedeo pogrbljen, drhteći. Ispod prljavštine i smrada, razaznao sam našeg konjušara. Na obrazu mu je bila brazgotina i izgledao je van sebe od straha, ali su mu udovi bili netaknuti a po prstima je usplahireno premetao jedan jedini umazani biser. Nema sumnje da se prevario kako će, ako izda gospodaricu i njeno blago, zaraditi ostatak ogrlice.

„Gde je ona?“

Slegnuo je ramenima.

Pljunuo sam ga u lice i otišao uz stepenice kao pas jer se tako, četvoronoške, krećem brže kad sam umoran.

I dalje tvrdim da smo blagosloveni u poređenju s mnogima. Da je grad preživio napad, naša kuća bi bila jedna od mnogih u kojoj bi bila priređena velika svetkovina. Nikako zato što je Fjamenta Bjankini trebalo da proslavi svoj dvadeset prvi rođendan. Sada je bila na vrhuncu. Za šest godina otkako ju je majka kao devicu dovela u Rim, spavala je s pozamašnim brojem najbogatijih i najučenijih muškaraca u gradu. I od njih saznala štošta što bi joj sada sigurno pomoglo. Jer dok je žena muževljeva svojina i mora znati samo jednog muškarca i njemu biti odana, a obična kurva pripada svima i svako je koristi, moja gospodarića je imala sreće pošto je mogla da bira svoje udvarače i tako sačuva nešto i za sebe. Ovo joj je, uz njenu pamet, obrazovanje i očiglednu lepotu, dalo izvesnu samouverenost u pitanjima putenosti, što je inače uskraćeno većini žena. Stoga će joj sada, ako se sreća i okolnosti okrenu protiv nje, umeće njenog zanata valjda pomoći da preživi neprilike. Ili sam se makar ja tako tešio kad sam stigao do odmorišta.

Iza vrata sam čuo mrmljanje, gotovo nalik ritmu crkvenog pojanja. Pritisnuo sam kvaku, očekujući da je zaključano. Umešto toga, vrata se otvoriše.

Moja gospa je klečala pored kreveta u košulji, povijene i pokrivene glave pa joj nisam mogao videti lice, ispred nje Biblija istrgnutih stranica poprskanih krvlju. Pored nje je stajala kao

grabulja mršava žena, lica nalik svinjskoj stražnjici, usana koje su se pomerale u neprestanoj molitvi, dok je pozadi stajala još jedna, mnogo krupnija, u čijoj su šaci ležale kuvarove makaze za meso. Luteranske harpije – snalazile su se s nožem jednako dobro kao i sa božjom rečju. Okrenule su se kad sam ušao i u trenutku obostranog iznenađenja ugledah da je patos do članka zastrt viticama zlatne kose.

Debela žena sa sečivima krenu ka meni vičući. Zalupih vrata i provukoh se iza nje. Moja gospa kriknu a šal joj pade s glave. Ugledah joj lice išarano krvlju, glavu s kratko ošišanom kosom nalik strnjici na kukuruznom polju, s crnim ožiljcima na mestima gde je vatra dohvatila koren. Njena kosa, ta veličanstvena reka lepote i raskoši, sasvim je nestala.

„O, ne. Molim vas. Ne smete ga povrediti“, uzviknula je mlateći rukama kao poremećena. „Ovo je Bućino o kome sam pričala: slatki, tužni Bućino, čije telo nosi strašni pečat, ali čiji je um uvek bio jednostavan i koji takvu utehu dobija od božje ljubavi.“

Žena zastade za sekund, posmatrajući me. Iscerio sam joj se, otkrivši zube i nešto promrmljavši, a ona koraknu unazad, zapanjena mojom odvratnošću.

„Oh, Bućino, dođi da klekneš s nama i čuješ šta imam da kažem.“ Moja gospa ispruži ruke k meni a glas joj se sad promenio i govorila je polako i pažljivo kao da se obraća slaboumnom. „Robovala sam kurvi iz Vavilona, ali ove dobre žene su mi pokazale put do pravog Hrista. Naše bogatstvo, naša odeća, naše sakrivene dragocenosti, sve je dato Gospodu. Kao i moja duša. Oteta sam od zla svoga zvanja i ponovo rođena beskrajnom milošću božjom. Zbog toga sam progutala svaki do poslednjeg dragulja svog ponosa. A kad ti uradiš isto, možemo zajedno da se pomolimo i onda ćemo, uz Hristovu veliku milost, započeti putovanje u bolji život.“

Sklopio sam ruke na grudima a zatim ih prineo ustima, i proizvedeci što sam više mogao pljuvačke, progutao ostatak

rubina i smaragda dok sam padao na kolena, skoro gušeći se, ponavljajući ime Gospoda i zahvaljujući mu za naše spasenje.

Te iste noći, po najvećem mraku, dok su naši protestantski pobjednici spavali snom pravednih i sitih na dušecima od gušćijeg perja, mi, licemerni i prokleti, iskrali smo se iz naše štale gde smo smešteni s onim što je ostalo od svinja. Dok su nam želuci mleli kamenje, bešumno smo se kretali po olupinama Rima dok napokon nismo stigli do razvaljenih zidina kod San Spirita, gde je ludilo tog prvog napada u građevini ostavilo i previše zjapećih rupa da bi se po mraku mogle nadzirati.

Gde su oni ušli, onako mnogobrojni, sada smo puzeći izlazili mi, grdoba i ostrižena kurva, pognuti pod porazom. Hodali smo cele noći, a kad se tama pretopila u zoru, videli smo da se pridružujemo sporoj povorci izbeglica, od kojih neki već nisu imali ništa, dok su drugi na leđima nosili ono što im je preostalo od ranijeg života. Ali njihova dobra sudbina bila je kratkog daha, pošto su s prvim zracima svetla nagnuli lešinari: zaostali vojnici koji još nisu ni stigli do grada, već su, umesto toga, pljačkali gde god su mogli. Da je moja gospa bila silovana ali da je sačuvala kosu i izgled, kunem se da bi se uskoro opet našla na leđima, a ja bih, nema sumnje, pored nje, poslužio za vežbanje bajonetom. Ovako su ih njena krvava glava i mirisi svinjca držali na bezbednom odstojanju. Ionako nismo imali ništa što bi vredelo opljačkati izuzev male knjige Petrarkinih stihova. Kao i svi dobri hrišćani, i mi smo svoje dragocenosti nosili u sebi.

Ostali smo čisti koliko god smo mogli (ko ne jede, duže i ne sere; to je bila sva mudrost koju sam stekao tih sudbinskih dana), a onda, treće večeri, kad više nismo mogli da čekamo, s druma smo zašli u šumu, pronašli potok pored kojeg smo čučali dok nas pražnjenje creva nije učinilo, ako ne bogatim,

onda makar opet sposobnim za plaćanje. I mada je to bila mala pobjeda s obzirom na sve što smo izgubili, i to je bilo bolje nego smrt, i njenom slatkoćom smo hrabрили jedno drugo. Te noći smo se pogostili bobicama i svežom izvorskom vodom – uzvodno od mesta na kojem smo se oprali – i prebrojali svoje blago koje je činilo dvanaest krupnih bisera, pet smaragda i šest rubina, od kojih je najveći moja gospa morala da namaže uljem za lice ne bi li ga gurnula niz grlo. Bože moj, kako li je to moralo biti, gutati svoju budućnost dok harpije lupaju na vrata? Bio je to zalogaj kojim se treba ponositi, što sam joj i kazao dok smo sedeli zbijeni u mraku pokušavajući da šumskim zvukovima damo dobroćudniji ton od onog koji su imali u našoj mašti stanovnika grada.

„I jeste tako. Mnogo hrabriji čin nego tvoje gutanje sitnih smaragda. I“ – prekinula me je pre nego što sam stigao da odgovorim – „ne želim da čujem nikakve šale u Bučinovom stilu koliko sam dobro obučena za takve stvari.“

Mada to nije bilo toliko smešno, bio sam premoren i iscrpljen od potiskivanja straha i kad sam počeo da se smejem, više se nisam mogao zaustaviti. Poput buve koja me je ujela, smeh je prešao na nju i, mada smo se neprestano ućutkivali, uskoro smo se presamitali od smeha, bespomoćni, kao da smo razdraganošću mogli prevariti sudbinu i osigurati svoj opstanak.

Kad je smeh minuo, legli smo naslonjeni na drveće i zurili u nebo, iscrpljeni željom da preživimo.

„I“, najzad je rekla. „Šta će se sad desiti, Bučino?“

Šta će se sad desiti? „Pa, mogla bi neko vreme biti zanosna opatica“, rekoh. „Mada bi sigurno ispitivali jarost tvojeg žara kad vide s kojom si žestinom obrijala sopstvenu glavu.“ No, uprkos našem ranijem smehu, ovo nije bilo za šalu i osetih da se stresla. U pomrčini joj se teško moglo videti lice iako je užas u njenom oku bio dovoljno jasan a krvava posekotina na čelu štrčala na njenoj beloј koži. Udahnuo sam. „Ili bismo mogli da

pričekamo i oližemo svoje rane, a kad jednom budeš isceljena, možemo ponovo sve početi iz početka. Grad neće zauvek biti opsednut a uvek će biti muškaraca od ukusa koji će želeti ono što ti imaš da ponудиš.“

„Ne u Rimu“, reče, glasom silnim od besa koliko i od straha. „Tamo se neću vratiti. Nikad. Nizašta.“

Što je, kad sam razmislio, bilo dobro, pošto većina muškaraca, pogotovo oni koji nešto žele da zaborave, voli da im žene budu slatke kao prolećna jagnjad, a dok bi se našlo išta vredno našeg povratka, oboje bismo i previše ostarili da bismo požneli nagradu. Dakle, Rim ne.

Slegnuh ramenima govoreći i dalje vedrim glasom. „Pa kuda onda?“

Oboje smo znali odgovor, naravno. Pored rata koji je brisao svoje krvave prste po celoj zemlji, moglo se otići samo na jedno mesto. U grad bogatstva i sigurnosti, kojim su upravljali ljudi koji imaju dovoljno novaca i finoće da plate ono što vojnici nabijaju na bajonete. Nezavisna država s okom za lepotu i smislo za trgovinu, gde se pametni prognanici s dovoljno mašte mogu obogatiti. Ima nekih koji misle da je to najveličanstvenije mesto na svetu, najnaprednije i najmirnije. Osim što, uprkos svim pričama o čaroliji i čudima, ja nikad nisam pozeleo da tamo odem.

Ali ovo nije bila moja odluka. Ovih poslednjih dana ona se izložila opasnosti i izgubila više nego što sam ja ikad imao i zaslužila je, ukoliko je to ono što joj treba, da pomisli na odlazak kući.

„Biće sve u redu, Bućino“, tiho je rekla. „Poznat mi je tvoj strah, ali ako uspemo da stignemo tamo, verujem da možemo uspeli. Sada ćemo biti ortaci, ti i ja; delićemo sve, troškove i zaradu, vodićemo računa jedno o drugom. Kunem se da zajedno možemo to da izvedemo.“

Zurio sam u nju. Kostu su me bolele od trčanja. Želudac mi se grčio i gladovao. Želeo sam da opet spavam u krevetu,

da jedem svinju a ne da smrdim kao svinja, da opet provodim vreme s ljudima koji imaju mozga kao i krvožednosti i koji mere bogatstvo nečim većim od golog plena. Ali iznad svega, više nisam želeo da sâm idem po svetu. Jer, svet je bio mnogo toplije mesto otkako smo našli jedno drugo.

„U redu“, rekoh. „Ali samo ako mi se noge ne kvase.“

Nasmešila se i ruku stavila preko moje. „Ne brini. Neću dozvoliti da te voda uništi.“

Stigli su s kopna noću čamcem na vesla.

Na gatu kod Mestra, zdepasti, nakazni počeo je cenkanje. Po njihovoj odeći i oskudnom prtljagu bilo je jasno da je par putovao izdaleka, a njegov teški rimski naglasak, kao i navaljivanje da putuju pod plaštom mraka kako bi izbegli straže za kugu, čamdžiji su bili dovoljan izgovor da im naplati triput više od uobičajene cene. Tada se umešala žena. Bila je visoka i vitka, umotana kao Turkinja da joj se ne vidi lice, ali je govorila narečje tako savršeno i pogađala se toliko žestoko da je čamdžija na kraju bio gotovo na gubitku pristajući da mu se plati tek pošto ih odveze u određenu kuću u gradu.

Voda je bila crna i uzburkana pod gustim oblakom. Gotovo čim su napustili kopno, obavio ih je mrak, i jedini zvuk bio je udaranje talasa o drvo, pa su neko vreme imali osećaj kao da su se uputili na otvoreno more i da ovaj grad u vodi o kojem ljudi govore s takvim strahopoštovanjem jeste samo zamisao, uobrazilja sazdana iz čovekove potrebe za čudima. Ali baš kad je crnilo postalo gotovo potpuno, razbio ga je sjaj treptavih svetala na obzorju, nalik duginim bojama što se prelivaju u sireninoj kosi koju je mesečina ulovila na površini vode. Čamdžija je veslao snažnim, ujednačenim zamasi a svetla su rasla i širila se dok napokon prve zgrade ne dobiše obrise, lebdeći iznad vode kao nizovi bleđih nadgrobnih spomenika. Ukaza se prolaz između obojenih drvenih oznaka, navodeći ih s otvorenog mora na ono

što je nalikovalo kanalu širokog otvora, gde su se s obe strane uzdizale daščare i skladišta, s gatovima prenatrpanim kamenom i čitavim brdima drvene građe, debelim deregljama nanizanim u sidrištima. Ovaj kanal je lenjo krivudao nekoliko stotina stopa dok nije naišao na mnogo širu traku vode.

Čamdžija je barku usmerio ulevo i sada je okolina počela da se menja. Prolazili su mimo kuća i jedne crkve, strogo pročelja od cigle koje se pruža ka nebu, prednjeg dvorišta ravnog i praznog. Potom, kako se prepredeni mesec iskrao iza oblaka, veće kuće počеше da se ukazuju i s jedne i s druge strane, a njihova izrezbarena i pozlačena pročelja izgledala su kao da izbijaju neposredno iz vode. Žena koja je prelazak preko otvorenog mora prihvatila mirno kao da je na takvo putovanje išla svakog dana, sada je sedela oduzeta. Nakazni se, za razliku od nje, držao za ivicu čamca, dežmekastog malog tela napetog kao u životinje, velike glave koja se naglo okretala s jedne na drugu stranu, uplašen od onoga što bi mogao videti kao i od onoga što bi mogao propustiti. Čamdžija, koji je ostario gledajući tuđe čuđenje, smanjio je brzinu u nadi da bi mu vidik koji im se ukazao mogao doneti napojnicu. Kanal je ovde bio širok i crn poput ogromnog uglačanog hodnika u još većem zdanju. Iako je bilo kasno, na vodi je bilo još barki, neobičnog izgleda, glatkih i vitkih, s malim kabinama u središtu i usamljenim likovima koji su stajali na krmi, upravljajući pomoću jednog jedinog dugačkog vesla tako da su kroz mračnu vodu klizili bez napora.

Na blagoj, bledej svetlosti, zgrade s obe strane bivale su sve veličanstvenije, poput avetinjskih palata, trospratne ili četvorospratne, s niskim ulazima, nekoliko kamenih stepenika bilo je sve što ih razdvaja od mora koje ih zapljuskuje. Kod nekih, ogromna vrata bila su otvorena i pokazivala pećini nalik hodnike s redovima uskih barki privezanih spolja, srebrnastih pramacica što svetlucaju pod ponekom svetiljkom. Žena je sada živnula, oči su joj bile uprte u gornje spratove, gde se pod nizom šiljastih

zasvođenih prozora ukrašeni kamen od kojeg su napravljeni presijavao poput čipke na mesečini. Mnogi su prozori bili u mraku, jer je bilo gluvo doba noći, ali u nekima je sjaj visećih razgranatih svećnjaka, s mnogobrojnim svećama koje su svedočile o izuzetnom bogatstvu, osvetljavao ogromne zvonke prostore gde ste mogli razaznati senke pokretnih figura i odjek glasova koje je bacakala i gutala voda.

Svakih pedeset do stotinu stopa bio je jaz između kuća a kamen je ustupao mesto kanalima, uskim poput prsta i crnim poput pakla, koji su se ulivali u glavni. Putovali su možda dvadeset minuta kada žena dade znak čamdžiji i on promeni zaveslaj skrećući lađu u jedan od ovih kanala. Svet je opet postao mračan, zidovi kuća uzdizali su se poput litica kanjona, zaklanjajući mesečinu. Napredovali su mileći. Malo dalje napred, ukaza se kameni pločnik koji se pružao duž vode. Vazduh je ovde bio zagušljiviji, vrelna dana je još isijavala iz kamena, a osećali su se i mirisi: trulež i oštar vonj mokraće, zadah siromaštva. Čak je i zvuk bio drugačiji, pljuskanje vode praznije, gotovo ljutito, dok je udarao i odbijao se o uske zidove. Prolazili su ispod mostova toliko niskih da su ih mogli rukom dodirnuti. Čamdžija se morao više napregnuti, oči su mu poput mačjih svetlucule napred u mrak. Ovi vodeni prolazi spajali su se jedan u drugi pod raznim uglovima, katkad toliko naglo da je morao potpuno zaustaviti čamac pa tek onda skrenuti, a dok je to činio, uzvikivao bi upozoravajući onoga na čamcu koji mu možda ide u susret. Ili bi neko drugi prvi uzviknuo iz tame, glas koji se okretao i padao u noć. Pravila ponašanja na vodi izgleda da su nalagala da onaj ko prvi uzvikne nastavlja da se kreće, dok drugi čamac mora da sačeka. Neki su na krmi imali sveće u staklenim čupovima pa su se pojavljivali iz mraka nalik razigranim svicima, no bilo je i drugih koji su ostajali u tmuni, a jedini dokaz njihovog prolaska bio bi teški uzdah vode.

Veslali su polako kroz ovaj lavirint dok nisu stigli u širi kanal gde su kuće opet bile bogatije. Napred je jedna glatka,

crna barka klizila prema njima, ovog puta osvetljena obešenom crvenom svetiljkom. Žena se oprezno, primaknu se ivici čamca da bolje pogleda. Figura na krmi izgleda da se spojila s mrakom, koža i odelo bili su mu tamni kao i noć, ali je kabina bila živopisnija, ukrašena zlatnim zavesama i kićankama, i kad su se dva plovila približila, videla se mlada žena u finoj odeći, uzdignutih grudi i vrata boje mesecine, i senka muškarca pored nje, s prstima u njenoj kosi. Dok su dva čamca klizila jedan pored drugog, ruka s prstenjem skliznu napolje i navuče zavesu da ih sakrije od pogleda, i u mirnom noćnom vazduhu osetismo talas lavande i mošusa. U čamcu na vesla, žena zatvori oči, kao lovac nakrivi glavu ka mirisu, i dugo, pošto su se čamci mimoišli, ostade tako, izgubljena u trenu, duboko dišući. S drugog kraja čamca, kepec ju je pažljivo posmatrao.

Tišinu je narušio čamdžijin glas. „Koliko još?“, promrmlja, a sama pomisao na povratak izazivala mu je bol u rukama. „Rekli ste da je to u Kanaređu.“

„Skoro da smo stigli“, rekla je a potom gotovo za sebe: „Prošlo je mnogo vremena.“ Nekoliko trenutaka kasnije pokazala mu je ka uzanom kanalu koji je vodio u ćorsokak gde se, s jedne strane, pred njima uzdizala trospratna kuća, a u blizini se nalazio trošni drveni most. „Ovde. Ovde. Stigli smo.“ Sad joj je glas odavao uzbuđenje. „Primaknite čamac do stepenica. Sidrište je sa strane, sleva.“

Pristao je i privezao čamac. Zgrada je izgledala preteće, malter se ljuštio, razbijeni prozorski kapci bili su zatvoreni. Dok su putovali, stigla je plima i voda se prelivala preko najvišeg stepenika. Izbacio je njihove torbe na mokro kamenje i grubo zahtevao svoj novac, i mada se kepec trudio da ga ubedi da sačeka dok se vrata ne otvore, nije pristao, a kad su zalupali na vrata već je nestao u klizavom mraku.

Zvuk njihovih udaraca pesnicama o drvo snažno je odjeknuo. „Otvorite“, povikala je. „Fjameta je stigla kući. Otvorite vrata, majko.“

Čekali su. Opet je zazvala. Ovog puta svetlo je zatreptalo na prvom spratu i lice se ukazalo na prozoru.

„Meragoza?“

Ženski glas progundā.

„Otvaraj vrata. Ja sam.“ Gore je osoba, čini se, oklevala, a zatim zatvorila kapak, pa začuše da neko silazi niz stepenice. Najzad se velika drvena vrata otvoriše i ukaza se starica, krupna kao kola, šišteći od napora, držeći jednu zaklonjenu sveću u ruci.

„Meragoza!“ Žena, koja se toliko dugo obuzdavala, bila je uzbuđena. „Ja sam, Fjameta!“

„Fja-Fjameta. Bogorodice Marijo! Nisam te prepoznala. Šta ti se dogodilo? Mislila sam... Pa... Čuli smo za Rim... Svi pričaju o tome... Mislila sam da si mrtva.“

„Mogli bismo i biti u kakvom smo stanju. Za ime božje, pomozite nam da uđemo.“

Žena se malo pomeri ali nedovoljno da napravi mesta.

„Gde je moja majka? Spava li?“

Meragoza blago jeknu kao da ju je neko udario. „Tvoja majka... Ja... Bog neka nam je u pomoći, mislila sam da znaš.“

„Šta da znam?“

„Tvoja majka... je mrtva.“

„Šta? Kad? Kako? Otkud sam mogla da znam?“

„Pre pola godine. Mi... poslala sam ti poruku. U Rim.“

U mraku se nijednoj sada nisu mogle videti oči.

„Poruku. I šta je pisalo?“

Odgovor je opet samo promrmljala. „Samo da... pa, da je umrla.“

Nastade kratka tišina. Mlađa žena spusti pogled, i za trenutak se činilo kao da okleva, kao da nije sasvim sigurna šta oseća. Kepec joj se primaknu, očiju uprtih u njeno lice. Duboko je udahнула. „U tom slučaju, Meragoza, izgleda da sada živiš u mojoj kući.“

„Ne... Mislim...“ Starica zamuca. „Tvoja majka... Iznenada se razbolela i na smrtnoj postelji mi rekla da mogu da ostanem... zbog svega što sam za nju učinila.“

„Oh, *carina*.“ Glas joj je sada bio mekan kao dugo milovanje mačjeg krzna. „Sve ove godine vežbe i još uvek lažeš loše kao stara kurva. Zakup ove kuće plaćen je iz mog međunožja i mi smo došli da je preuzmemo. Bučino, unesi naše torbe. Naša soba je na prvom spratu iznad ulaza...“

„Ne.“ Ženino krupno telo prepreči put. „Ne možete da ostanete. Ja... primila sam stanare. Meni... meni je trebalo novca... da održavam kuću.“

„Onda možemo da spavamo na odmorištu dok oni ujutro ne odu. Bučino.“

Kepec brzo prođe pored staričinih nogu a ona vrisnu dok je prolazio pored nje, prosiktavši reč s usana.

„Kako si ga nazvala? Vodenim pacovom? Trebalo bi da pripaziš, Meragoza. S moje tačke gledišta, ti si jedina gamad koju ja vidim u ovoj kući.“

Nastupi tišina. Nijedna se ne pokrenu. A potom, iznenada, starica odstupi, i gundajući pomeri se da uđu.

I tako su mlada žena i kepec ušli u mrak dok je na stepenicima iza njih pohlepno laptala voda.

DRUGO POGLAVLJE

Venecija, 1527.

Bože moj, kako ovaj grad smrdi. Ne svuda – uz južne dokove gde brodovi pristaju vazduh je opojan od preostalih začina, a na Velikom kanalu za novac se uz luksuz kupuje i svež povetarac – ali svuda gde smo mi, gde se trošne kuće dižu iz smrdljive vode i gde je desetak porodica načičkano jedna na drugoj poput gnjilog povrća, trulež i prljavština spaljuju unutrašnjost nozdrva. Živeći kako ja već živim, nosa bliže tlu, ima trenutaka kad mi je teško da dišem.

Starac koji svakog jutra meri visinu vode u bunaru na našem *campo* kaže da je smrad jači zbog letnje suše i da će, ako voda još malo opadne, morati da dovoze dereglije sa slatkom vodom, a tada će samo oni koji imaju novaca moći da piju. Zamislite to: grad sagrađen na vodi umire od žeđi. Po njegovim rečima, ovo leto je toliko loše zato što je rat doneo bujicu izbeglica a sa njima i opasnost od kuge. Putnici koji stižu s mora i zaraženi su, rekao je, bivaju otkriveni zato što grad na svaki trgovački brod šalje službenike koji traže putnike u groznici ili sa gnojnim čirevima, a kad otkriju znake bolesti, sumnjive odvoze i izdvaja-